

want alleen zij zullen grootmoedig zijn tot sterken dienst.

Valse zelfbedekking, onzuivere ootmoed, onwaarschijnlijke kleinheids-gedachte maakt tot dienst onbekwaam. Maar de waarachtige laat zich zien aan de dienstvaardigheid.

Bedekking en dienstvaardigheid, ze hebben elk haar vleugelen, doch alle die zijn één. Wiekende vleugelen zijn er nooit zonder bedekkende. Maar de bedekkende houden nooit den slag der zwevende in.

Zóó worde ook in u de groote daad geboren in ootmoedigheid.

Gij kunt God niet in de oogen zien. Vermetelheid staat wel breed de vleugels uit; doch haar opstijgen is hoogmoed, zelfdienst. Want engelen, die bij God zijn, kunnen alleen in neerwaartsche richting vliegen, als ze uitgaan van Hem. Slechts de volbrachte dienstverrichting kan ze met hun werk weer stijgen doen tot God. Zóó kan, wie God zag, alleen dan stijgen, als hij immer heeft geweten, zich voor Hem niet anders dan in daling te kunnen bewegen. Bedek uw oogen; zij vermoogen niet, God te zien, gelijk Hij is.

En gij schroomt ook, van God in het hart gezien te worden. Al weet gij, dat Hij het altijd doet, toch is daar uwerzijds het bedekkend gebaar: Heere, ik ben te gering. Zelfs moet uw klacht zijn, wat de seraf nooit te zeggen behoeft: Heere, ik ben een zondig mensch.

Vernedert u, broeders, onder de krachtige oogen Gods. Zij bedekt voor Hem.

Dan zult gij Hem kunnen dienen en het ongekenste van Zijn voor u weggeleide woorden zal u niet ledig noch onvruchtbaar vinden.

Want ook uw bedekking is dan gevonden.

God is voor u bedekt in Christus, in Wien Hij in verbergings tot u treedt.

En zij zijt voor God bedekt in Christus, in Wien Hij alleen u aanschouwen wil.

De vleugelen der engelen zijn voor de menschen geworden tot vleesch en bloed en ziel van den mensch Christus Jezus.

Dat is het mystieke in den Christus Gods.

En al wie in dien Christus zijn bedekking vond voor God, en Gods bedekking voor hem, die zal door de bedekking heen God zien en leven. En God zelf zal in zijn binnenste lezen de groote liefde, die tot den dienst des hemels op de aarde bereid is. Want alle liturgie, alle goddelijke dienst, zet in met het zwijgen, het zwijgen en wachten der bedekte zielen, die tot den dienst bereid zijn elk eerste oogeblik na het woord van Gods bevel.

Zoo leidt dan de zelfbedekking tot den dienst, en de dienst tot de zelfontdekking.

En de vrede zal in die beide groot zijn.

K. SCHILDER.

Verheerlijking Lees in de „meditatie“ van de vorige week voor „Zebel“ Izebel. K. S.

## KERKELIJK LEVEN.

### Het geschil tusschen onze Amerikaansche broeders.

V.

Dit is dus het toegespitste onderscheid tusschen de Gereformeerden van Calvijn's dagen af enerzijds en de heeren Danhoff en Hoeksema anderzijds, dat de eersten zelfs geen natuurlijk goed in den mensch overlaten zonder opzettelijke, genadige tusschenkomst van de zijde Gods, die de doorwerking der zonde stuit, terwijl de laatsten de natuurlijke gaven in mensch en natuur feitelijk buiten het bereik der zonde stellen en een bijzondere tusschenkomst Gods voor het behouden daarvan niet noodig achten, waarbij zij dan aannemen, dat de zonde zich op dit terrein eerst langzamerhand organisch ontwikkelt.

Als met één oogopslag ziet men hier uit, dat de Gereformeerden van Calvijn af met hun leer van de algemeene genade den mensch veel dieper vernederen, dan de predikanten Danhoff en Hoeksema doen.

En nu wil ik niet etiketteren.

Ik zou kunnen betoogen, dat deze schrijvers zich bewegen op de Roomsche lijn van de dona naturalia en supranaturalia, de natuurlijke en bovennatuurlijke gaven.

Maar wanneer ik zou beweren, dat zij op dit punt in beginsel de Roomsche leer zijn toegedaan, zou ik hun toch onrecht doen.

Want zij willen in het natuurlijk leven niets laten overblijven, dat ook maar eenigszins voorbereidend werkt op de wedergeboorte.

Dat mag niet vergeten.

Het etiketteren ziet gewoonlijk zulke ingrijpende en wezenlijke verschillen over het hoofd.

Daarom doen wij er hier niet aan mee.

In Ds J. K. van Baalen vonden de predikanten Danhoff en Hoeksema een geharust bestrijder. Hij schreef tegen hen zijn „Nieuwigheid en Dwaling“, gelijk we reeds meldde.

Het sterkst staat hij, waar hij in zijn boek het citatengedoe den eenen raken slag na den anderen toebrengt.

Hij toont met de stukken aan, dat de manier van citeeren, waaraan zijn opponenten zich schuldig maken, kant noch wal raakt.

Hierom alleen reeds is zijn boek de lezing waard. Toch las ik zijn werk met gemengde gevoelens

en vroeg mij gedurig af, of zijn polemieek niet te heet van de naald is gekomen, of zijn oordeel wel bezonken genoeg is.

Laat ik eerlijk zijn — ik geloof, dat dit laatste niet het geval is.

Anders zou hij heel wat in de pen hebben gehouden, wat er nu aan ontglibberde.

Het is volkomen begrijpelijk, dat hij door den hoogen toon der heeren Danhoff en Hoeksema geprikkeld werd. Maar dat behoorde voor hem juist een reden te zijn om zich in die stemming niet achter het schrijfbureau of den typewriter te zetten.

Utdrukkingen als: „dit achten we kinderachtig“ (bl. 17), of: „wie der twee broeders dit het best kan aantoonen, willen we gaarne vereeren met een kistje La Paulina-sigaren. Dit ter aanmoediging van meer „degelijke studie en zelfstandig onderzoek onder ons“ (bl. 21) of: „Dit hebben Ds Danhoff en Hoeksema reeds op de lagere school geleerd en kunnen zij vinden in hun woordenboeken“ (bl. 113), of: „Het mechanisch verband tusschen The Witness en het organisme Danhoff-Hoeksema is dan ook uit“ (bl. 7) vervinnigen door hun spot den strijd.

Trouwens uit het heele boek ademt niet genoeg de geest om door broederlijken liefdedrang te trachten de afwijkende broeders te behouden.

De eigenaardige wijze, waarop Ds Danhoff en Ds Hoeksema met citaten omspringen, kwalificeert hij als „falsificatie“ (bl. 51). Nu vind ik dat zulk een verklaring slechts op broeders mag worden toegepast als er geen andere meer mogelijk is. Ik noemde echter in mijn vorig artikel er nog een paar. Hoe meer ik het zieleleven bestudeer, des te meer kom ik onder den indruk van het uiterst gecompliceerde ervan en des te minder ben ik geneigd simplicistische oplossingen als „falsificatie“ als de juiste aan te merken.

Eovendien meent Ds Van Baalen: „Het is Ds H. Danhof en Ds H. Hoeksema om strijd te doen“.

Zoodra men zoo iets van iemand gelooft, moet men den strijd met hem m.i. staken. Zeg dan liever schertsend: „gij hebt gelijk“ en laat hem verder praten. Of doe, zooals ik eens hoorde, gelijk de man, die tot een duel werd uitgedaagd. Hij sprak tijd en plaats met zijn bestrijder af. Maar toen hij hem verliet, voegde hij zijn tegenpartij ondengend toe: zeg, als ik er soms niet op tijd ben, begin dan maar alvast. De predikanten Danhoff en Hoeksema leggen ons blad ten laste, dat het hoe langer hoe meer irenisch is geworden. Nu weten onze lezers, dat we van polemieek niet afkeerig zijn. Nu zoomin als vroeger. Maar we voeren alleen polemieek om er iets mee te bereiken. Zien we, dat onze opponent zich al verder van ons verwijderd, dan staken we de polemieek. Onze lezers zijn intusschen gewaarschuwd. Dat is voor ons het voorname. Voortzetting der polemieek heeft dan geen zin meer. Wij kunnen onzen tijd beter gebruiken.

Maar, zal misschien Ds Van Baalen opmerken, het onderwerp waarover het geding loopt, is toch van te veel gewicht, dan dat we de loochening van de algemeene genade in onze kerken laten voortwerken.

Ik kan er inkomen, als hij zoo redeneert.

Maar om het kwaad te stuiten is polemieek volstrekt niet de eenige weg.

Ik zou liever een anderen aanprezen.

Daarover nader.

Door de polemieek laat Ds Van Baalen zich wel eens te veel op zijpaden verlokken.

Kuyper beriep zich voor zijn leer van de algemeene genade ook op het afwisselend gebruik van de namen God en Heere in de eerste hoofdstukken van Genesis.

Nu zijn er hier te lande — om ze zoo eens voor een keer te noemen — echte Kuyperianen, die dit beroep zwak vinden.

Zij nemen ten opzichte van de algemeene genade geheel het standpunt van Kuyper in.

Maar dat beteekent nog niet, dat zij ook elk onderdeel van zijn betoog en iedere exegese van hem, voor hun rekening nemen.

De grondgedachte van Dr Kuyper deelen ze volkomen.

Die valt niet, al zijn ze op eenig onderdeel het niet met hem eens.

Naar het mij voorkomt, maakt Ds Van Baalen zich wel eens al te druk om de onderdeelen.

Daardoor draagt hij koren op den molen van zijn opponenten.

Want Ds Danhoff en Hoeksema stellen het bijna voor, alsof met het gevoelen van Dr Kuyper omtrent het gebruik van de namen God en Heere, heel de leer der algemeene genade staat of valt.

Door hen nu zoo uitvoerig op dit punt te bestrijden, geeft Ds Van Baalen aan deze laatste voorstelling voedsel.

Ds Van Baalen mag het ook in het genoemde onderdeel volkomen met Kuyper eens zijn, toch verdient het aanbeveling, een andere houding aan te nemen. Liever spreke hij tot Ds Danhoff en Hoeksema: ik neem een oogenblik aan, dat gij gelijk hebt. Dat inderdaad het afwisselend gebruik van de namen God en Heere geen grond biedt voor de algemeene genade. Dan is echter daarmee

niets verbeurd. Want deze leer rust op nog andere pijlers, die niet omver te stooten zijn. We zullen dit punt van uw bestrijding dus maar uitschakelen en over het andere spreken.

In den strijd is een lang front altijd een nadeel. Het spreekt vanzelf, dat wij veel meer aan de zijde van Ds Van Baalen staan dan van zijn opponenten.

Daarom betreuren we het te meer, dat zijn polemieek zulke zwakke plekken vertoont.

Nog een enkel woord daarover.

### „n Geintje.

Men herinnert zich de verklaring, die wij voor beter gaven van de doopadvertentie van dien Jood. Inmiddels kregen we kennis van een anderen uitleg.

Ds Velders, onze tweede missionaire dienaar onder de Joden (in de wandeling „Jodendominee“ geheeten) zag er Joodsche spot in.

Zoo veel als een geintje dus, maar dan een van de meer bittere soort.

Waar Ds Velders zich zooveel beter in de gedachten van den Jood verplaatsen kan dan ik, neem ik gaarne aan, dat hij gelijk heeft.

### Jaloezie verwekkend.

Prof. Bohater in Weenen, de vermaarde Calvijnkenner, maakt in de „Reformirte Kirchen-Zeitung“ bekend, dat de gereformeerde theologische studenten, die door den oconomischen nood verhinderd zijn hun studiën in hun vaderland (Duitschland) voort te zetten, en die gaarne dezen zomer naar Weenen willen komen, daar groote tegemoetkoming zullen ondervinden.

Hun wordt aangeboden vrije woning, vrijstelling van collegegelden, privaat-onderricht en kleinere geldgaven.

Bovendien wordt er een aktie op touw gezet om voor de studenten voor vrij pensioen in de „evangelische“ families te verkrijgen.

Zoo doet men te Weenen, waar men zelf zulk een bitteren nood heeft geleden en de financiële toestand, hoewel veel verbeterd, nog niet geheel in orde is.

Wij staan er toch altijd nog beter voor dan Oostenrijk.

Moet dit voorbeeld ons niet tot jaloezie verwekken?

Kunnen wij met dit voorbeeld voor oogen voor de Hongaarsche studenten, niet veel meer doen?

### Een beetje meer soepelheid.

In de „Groninger Kerkbode“ werd voor eenige weken geschreven over „Eigenaardige kandidaten-gewoonten“.

Het stukje houdt in:

Het is den laatsten tijd de meer en meer gebruikelijke weg, dat een kandidaat, na praeparatoir geëxamineerd te zijn, in de pers mededeelt, dat hij nog eerst 2 of 3 of meer maanden wacht voor hij zich beroepbaar stelt. Soms is het al wel precies afgemeten. Zoo lazen we kort geleden van een kandidaat, dat hij zich op 4 Febr. a.s. beroepbaar stelde, volgens mededeeling in het „N. Holl. Kerkblad“ van 26 Jan. j.l.

Het doet wel eens wat eigenaardig aan, als kandidaten vragen om te mogen beroepen worden en als zij dan van de kerken die toestemming hebben, dat zij dan verzoeken; wacht eerst nog een weinig.

Het is zeker om de kerken in de gelegenheid te stellen hen beter te leeren kennen, of liever nog meerdere kerken de gelegenheid te geven hen te leeren kennen. Het is ook vaak om nog verder te studeeren. Misschien dat, nu het aantal beschikbare kandidaten weer vermeerderd, die wachttijd ook wel weer inkrimpt. Wij zouden daar niet om treuren. Het kan op deze wijze zoo licht tot vreemde dingen leiden.

Laat ik dadelijk opmerken, dat ik het met den vorm, waarin zulke berichten soms de kerkelijke wereld worden ingezonden, niet eens ben.

Als men praeparatoir examen aanvraagt om beroepbaar te worden gesteld, mag men niet publiceren: ik stel mij niet beroepbaar.

Maar als men vriendelijk verzoekt nog niet dadelijk een beroep toe te zenden, staat de zaak toch wel wat anders.

Zeker, als men erg punctueel is, kan men ook dit veroordeelen.

Maar zou een beetje meer soepelheid hier misplaatst zijn?

Wat is er b.v. tegen, dat een kandidaat eerst eens een maand of twee, drie zou willen preeken, eer hij zich over een beroep zou willen bezinnen?

Daar behoeft beusch niet achter te zitten, dat hij veel beroepen wil uitlokken.

Doch hij kan ook de bedoeling hebben — en dat onderstellen we het liefst — om de kerkelijke kaart van het land te leeren kennen en zoo er achter te komen, in welke streek hij met de hem verleende talenten het meest zou kunnen woekeeren?

Men zegge niet: door zulke motieven laten studenten zich niet drijven.

Want ik zou daarop moeten antwoorden: dan kent men hen niet.

Bij vele kandidaten bestaat groote schroom de gemeente in te gaan.

En als kan helpe

Dan — deet heb

candidaats

Als zij

bearten z

Natuurli

komen.

Dat can

een bergoe

Wil me

zoo is di

Maar o

wenscht.

Dit stu

zonden.

Intussch

raut“ het

Met gen

klusie kw

De pel

Dat ik

traktament

krijgen, h

Toch o

ver die v

Voor de

over de

kan ik ve

Voorts

artikel m

En ten

Over d

helaas n

paar grof

zaakte m

haard te

ongerust

zien. Wan

geten. Zij

En nu l

telijke On

als een t

wijzers o

nadrukkel

danig toe

trouwen, v

op breede

zich miss

woord ter

tament on

la mijn a

jammer i

regeering

tamentsve

Maar ei

zers — z

gen —, d

er even v

ties dan v

Tot die

Den pre

tegenover

een beetje

Ik had

gewezen

predikant

te ver de

tualisme,

heid en i

bevoegdhe

Nu heb

den onde

tualisme i

leiding en

den!) heb

Kuyper o

instinctief

tiese bru

dikanten

Maar j

we daaro

Ik had

kinderen

waartoe i

Maar d

deze best

predikant

zo langze

niet ween

Dat laa

Doch r

opdoen v

collega's

Eigena

dien kri

paniek-ste

negen wa

werken.

— gelijking

tamschen

per gew

„praktiese

felen. Kil

ren J. t

desnoods

En als men hen op die manier er over heen kan helpen, waarom dan niet?

Dan — zoo zij willen doorstudeeren, wat nadeel hebben de kerken ervan, indien zij na hun kandidaats haar dienen?

Als zij thuis bleven, zouden er nog meer leerscheuten zijn.

Natuurlijk kunnen ook hierbij excessen voorkomen.

Dat candidaten vele jaren preeken zonder zich een beroep te laten welgevallen, is een misstand. Wil men daaraan een eind trachten te maken, zoo is dit niet onbillijk te achten.

Maar overigens is een weinig soepelheid gewenscht.

Dit stukje werd de vorige week reeds ingezonden.

Intusschen behandelde Dr de Moor in „De Heraut“ hetzelfde onderwerp.

Met genoegen zagen we, dat hij tot gelijke conclusie kwam als wij.

#### De pelschaal.

Dat ik over mijn artikel in zake de predikants-traktementen nog wel het een of ander te hooren zou krijgen, had ik natuurlijk verwacht.

Toch overtroffen de teekenen van instemming voor die van bezwaren.

Voor de eerste categorie ben ik dankbaar. Maar over de epistels, die daarop betrekking hebben, kan ik verder zwijgen.

Voorts werden mij toegezonden 1 brief en 1 artikel met bezwaren.

En ten slotte 2 brieven met vragen.

Over dien eersten brief met bezwaren kan ik helaas niet veel vertellen. Mijn oog viel op een paar groffheden jegens onze predikanten. Dit noodzaakte mij hem niet verder te lezen en in den haard te werpen. De schrijver behoeft echter niet ongerust te zijn, dat ik er hem leelijk op zal aanzien. Want zijn naam en adres ben ik totaal vergeten. Zijn lei is dus schoon.

En nu het artikel. Het kwam voor in „De Christelijke Onderwijzer“. Het komt niet in mij op, dit als een uiting van den geest onder onze onderwijzers op te vallen. En ik waarschuw dan ook nadrukkelijk, dat onze onderwijzerswereld als zodanig toe te rekenen. Ik heb goeden grond te vertrouwen, dat verreweg de meeste onderwijzers zich op breeder standpunt weten te stellen. Zooals men zich misschien herinneren zal, had ik geen enkel woord ten ongunste van het tegenwoordige traktement onzer onderwijzers geschreven. Integendeel. In mijn artikel liet ik duidelijk doorschemeren, hoe jammer ik het vond, dat naar het inzicht der regeering de noodzakelijkheid zich opdeed tot traktementsverlaging ook van hen over te gaan.

Maar er zijn er nu eenmaal onder de onderwijzers — ze zijn er evengoed ook in andere kringen — die dadelijk beginnen te blazen, als men er even op zinspeelt, dat men nog hooger posities dan de hunne denkbaar acht.

Tot die groep behoort ook J. te H. te behooren. Den predikant een indexcijfer te geven van 150 tegenover een schoolhoofd 100, „dat is ons toch een beetje al te bar“, roept hij uit.

Ik had om dit verschil te rechtvaardigen o.m. gewezen op de academische opleiding van den predikant. Maar mijn kritikus noemt dit „een veel te ver doorgevoerde waardering van het intellectualisme, een voorbijzien van praktische bruikbaarheid en nuttig effect ten koste van de theoretische bevoegdheid“.

Nu heb ik altijd gedacht, dat de opleiding van den onderwijzer veel meer gevaaren voor intellectualisme met zich bracht dan de academische opleiding en paedagogie (maar 't waren gepromoveerden!) lieten zich ook in dien geest uit, terwijl Dr Kuiper meer dan eens beweerd heeft, dat het instinctieve leven en op grond daarvan de „praktische bruikbaarheid“ over 't gemeen bij de predikanten het sterkst ontwikkeld was.

Maar ja, als de heer J. het beter weet, zullen we daarover maar niet polemiseren.

Ik had ook opgemerkt, dat een predikant zijn kinderen moest kunnen opvoeden in het milieu, waartoe hijzelf behoort.

Maar daarop hoor ik meester decreteren: „Ten deze bestaat er geen onderscheid tussen de meeste predikanten en hoofden van scholen. Die tijd is zo langzamerhand voorbij! En we wensen hem niet weer teruggebracht“.

Dat laatste geloof ik dadelijk van den man.

Doch ruikt men hieruit niet een beetje „mooi opdoen van hoog-zelf-voelen“, gelijk een van mijn collega's het weleens uitdrukte?

Eigenaardig is het, dat men indertijd juist uit dien kring van onderwijzers een salarisactie in paniek-stemming waarnam, waarbij men zelfs negen was met rose en roode broeders samen te werken. En dat men toen nog al eens de vergelijking trok tusschen onderwijzer en... Amsterdamschen putjesschepper. Nu is de putjesschepper gewoonlijk geen intellectueel en aan zijn „praktische bruikbaarheid“ zal wel niemand twifelen. Eilieve, moet naar de redeneering des heeren J. te H. de putjesschepper niet hooger of desnoods evenhoog gesalarieerd als de onderwijzer?

Nu nog een statistiekje, dat de heer J. te H. geeft. Volgens de salaristabellen van 1923 werd door 6874 schoolhoofden in ons land f27.871.676 genoten, d.i. gemiddeld f4054.65. Het gemiddelde predikantstraktement zou (minstens  $1\frac{1}{2} \times$  zooveel!) dus volgens u moeten bedragen (6100 en in sommige gevallen (er zijn hoofden, die f5500 verdienen!) de f8900 moeten naderen.

De heer J. meent, dat ik hiervan misschien even schrikken zal.

Dat is echter geenszins het geval.

Dan zou ik ook moeten schrikken van het maximum-traktement der schoolhoofden.

En dat doe ik evenmin.

Trouwens, in de werkelijkheid bestaan die honoraria reeds. Hulde aan onze Gereformeerde Kerken!

In provinciesteden, ook in plattelandsplaatsen bedraagt het predikantstraktement (inclusief woning en kindertoeslag) soms reeds meer dan f6000.

En in stadsgemeenten naderen de honoraria maar niet de f8000, maar gaan er soms boven uit.

Heusch niets te veel.

Rekent men, wat er in een stad voor huishuur en belasting afgaat en wat gymnasiële en academische opleiding, zeg voor twee of drie kinderen, kost (men zal toch hoop ik de predikanten daarvoor niet naar studiebeurzen willen verwijzen?), dan moeten de dubbeltjes toch heusch nog wel eens omgekeerd worden.

Zulk een som lijkt veel. Maar wanneer men ziet, wat er af gaat, dan is het waarlijk niet te veel. Van een luxeleven is in de verte geen sprake. Hoogstens van een leven zonder groote zorg. En dat is het juist, wat de Schrift ten opzichte van de Dienaren des Woords van de gemeente vordert.

Immiddels had ik het niet over deze kerken, maar over andere, die nog lang niet aan het berekende minimum toe waren.

Hoofddoel van mijn waarschuwing was, dat men op hen niet de verlaging van 10 of 20 pct. moet toepassen. Op de staatshuishouding moet worden bezuinigd. Maar, zoo zeiden we, daar heeft de kerkelijke huishouding niets mee te maken. Kan die op denzelfden voet voortleven, dan zou het zonde zijn, over die verlaging ook maar één woord te reppen.

En ik herhaal: veeleer moeten de krachten ingespannen om tot het minimum te komen.

En dan hebben we nog flinke onderwijzers genoeg, die de zaak mee aanpakken.

Ten slotte: geëischt kan het van een gemeente, die niet in staat is zulk een minimum traktement bijeen te brengen, niet, dat zoo veel honorarium wordt toegekend.

Maar het moet toch immer het ideaal blijven.

Een ideaal, dat levendig moet gehouden.

Een ideaal, waarvoor moet gewerkt.

Waarom ik juist het onderwijzerstraktement als peil heb gekozen?

Ik had natuurlijk ook een vergelijking kunnen maken met het inkomen van andere academisch gevormden, artsen, advocaten enz.

Maar als ik die inkomens had dooreengeslagen, dan zou het minimum nog belangrijker zijn verhoogd en het behoorlijke predikantstraktement door vele gemeenten nog minder te betalen zijn.

Daarenboven... de onderwijzer heeft een vast inkomen. Daarom kon dit beter als maatstaf dienen.

Met den heer J. te H. ben ik nu klaar.

Als deze op zijn stuk blijft staan, vrees ik, dat hij zijn eigen zaak schade berokkent en dat hij de menschen onder den indruk brengt: maar de onderwijzers hebben toch veel te veel. Dat zou te betreuren zijn.

De korte vraag van een inzender of ik bedoel  $1\frac{1}{2}$  of  $2\frac{1}{2}$  maal zooveel is in het bovenstaande beantwoord.

Nu de laatste vrager.

Als de gemeente financieel achteruitgaat, mag er dan niet met den predikant over verlaging worden gesproken? Ik zou willen adviseeren: doe dat vooral niet. Wend u liever tot de classis om steun. Andere kerken staan er misschien beter voor.

Maar als de predikant bemiddeld is? Ik antwoord: daar heeft toch de gemeente niets mee te maken. Als de predikant bemiddeld is, dan mag verwacht, dat hij de zedelijke verplichting zal verstaan om voor vaste bijdragen niet karig in te teekenen. Meent men, dat hij in die zedelijke verplichting te kort schiet, dan kan de financiële commissie evengoed als bij andere gemeentelieden met hem er over praten. Maar men dringe er niet op aan, dat hij in traktementsverlaging toestemte. Geen bemiddeld predikant bewillige daarin. Dat zou gebrek aan takt en overleg verraden tegenover een mogelijken opvolger, die onbemiddeld is.

Wij spraken hier over stoffelijke zaken.

Maar ze hebben een geestelijke zijde.

#### De lange preeken.

De kwestie van de lange preeken heeft al van de dagen der Hervorming af op de dagorde gestaan.

Op de breedere vergaderingen wordt er, voorzoover mij bekend is, niet meer over gesproken.

Doch vroeger was dat anders.

Toen moeiden er zich zelfs de breedste vergaderingen mee.

Op het Convent te Wezel in 1568 werd reeds bepaald: „Hij zal er zich ook voor wachten, dat hij niet door al te wijdoopige predikatiën en het geheugen van den hoorder bezware en diens ijer verstompe en (als 't ware) zijn maag tot walging verwekke... Daarom zal hij zich bejeveren, zinnrede tot den duur van één uur te beperken“.

Dit werd nog eens aangedikt op de Synode te Dordrecht in 1574. De kerkenordening van die Synode konstateert in art. 38: „De dienaren zijn vermaand hun toehoorders niet te lang prediken niet te bezwaren en hun predicatiën boven het uur zoo veel mogelijk is, niet te „vertrekken“.

Men ziet een preek van een uur word in dien tijd, toen het hart vol was van de weer nieuw geworden waarheid, al voor het maximum gehouden.

Rekent men er nu mee, dat de plaatsen van samenkomst zeer primitief waren, geen orgels rijk waren, dan moest de heele dienst binnen anderhalf uur eindigen.

En onder „predicatiën“ verstond men dan bepaaldelijk de preeken over „vrije“ stoffen.

Over de catechismuspreken werd nog afzonderlijk gehandeld.

Op de Nationale Synode van Den Haag in 1586 werd uitdrukkelijk uitgesproken, dat in de middag-godsdienst oefeningen de Catechismus „cortelyk“ moest worden uitgelegd (art. 71).

En de groote Dordtsche Synode van 1618—19 spelde „cortelyk“ in plaats van „cortelyk“, maar op de zaak zelf werd weer nadruk gelegd.

Blijkbaar was het de wensch, dat de tweede dienst op den Zondag zich nog door meerdere kortheid zou kenmerken.

Heel veel hebben die bepalingen niet geholpen. Onze preeken zijn met den maatstaf onzer vaderen gemeten, over het geheel genomen, nog te lang.

In „Bergopwaarts“ tracht J. E. S. de oorzaken hiervan op te sporen. Hij schrijft:

„Wat zijn de oorzaken van de lange preeken? Ik wil er eenige noemen. Ten eerste: een aangeboren langdradigheid. Gelijk er menschen zijn, die in het dagelijksche leven zoo lang van stof zijn, dat zij 'n mens ongeduldig maken, zoo zijn er ook onder de predikers. Men krijgt hen hoorende lust om even uit te roepen: Lieve man, dat weten wij al, dat hebt gij ons straks al een paar maal gezegd; maak nu voort! Tegen zoo'n aangeboren gebrek is niet veel te doen; maar ik vrees wel, dat die soort van predikers den meesten last zullen hebben van slapers onder hun gehoor. Misschien willen zij zich dan wel troosten door aan Paulus te denken, onder wiens lange preek de jongeling Eutychus ook wel in slaap viel, en dat er voor de slapers onder hun gehoor ten minste geen kans is om uit het raam te vallen. Maar laten zij dan bedenken, dat het hier met Paulus een zeer bijzondere geval was, en dat „het middernachtelijk uur“ en de „vele lampen in de zaal“ het Eutychus ook wel aangedaan kunnen hebben. Een „langdradige“ Paulus kan ik mij ten minste slecht voorstellen, al maakt hij ook soms in zijn brieven heel lange zinnen.

Maar ik moet toegeven, dat het voor ons predikers een beetje troost is, wanneer zij opmerken, dat zelfs Paulus niet in staat was zijn hoorders onder alle omstandigheden wakker te houden; want elke prediker zal wel onder zijn gehoor eens een enkele hebben opgemerkt, die zijn zware oogleden eerst met moeite openhield, en daarna verviel in een vroom dutje, waaruit hem straks de orgelbazuin of een plotselinge stilte, wakker riep. Luther verhaalt hiervan een aardige anecdoten. Onder de preek van een Roomschen „Pfarrer“ was zijn sacristein ingeslapen. Door het luide kraaien van een haan schrikte de man wakker, springt op, en zingt: „Et cum lino spiritu“ (en met wien geest). Hij dacht dat zijn Pfarrer daarven gezongen had: „Dominus vobiscum“ (de Heer zij met u); maar het was de haan geweest, die kraaide.

Om nu zelf niet te lang te worden, dien ik van dit punt af te stappen.

Als tweede oorzaak van de lange preeken noem ik: gebrek aan beperkingsvermogen, wat Luther noemt: „Sich kurz fassen“. Er zijn wandelaars, die zich laten verlokken om elk aardig zijpaadje, dat zij op hun weg ontmoeten, in te slaan, en die daardoor veel te laat komen waar zij eigenlijk wezen willen. Zoo gaat het sommigen predikers ook, die bij de door hen te behandelen stof van alles bijstelen en daarmee werkelijk hun gehoor vermoeien. Luther's vrouw vertelde hem eens dat zij zijn neef Johann Polner had hooren preeken en dien veel beter had kunnen volgen dan Dr Pommern, die altijd zoo ver van het thema, dat hij behandelde, afweek en allerlei andere dingen er in zijn preek bijhaalde. Daarop antwoordde Luther: „Ja, het is waar, Dr Pommern neemt dikwijls van allerlei mee, dat hem tegenkomt. Het is een dwaze prediker, die meent alles te moeten zeggen, wat hem invalt. Hij doet als de dienstmeisjes, die naar de markt gaan en die een praatje maken met ieder ander dienstmeisje, dat zij tegenkomen. Zoo komen zij heel laat op de markt.“ Tegen dit gebrek kan, dunkt me, met succes gekampt worden. „Sich kurz fassen“ broeders!

Als derde oorzaak noem ik: overvloed van stof. Dat kan voorkomen, nietwaar? Men heeft een onderwerp gekozen, dat terstond pakte. Maar het onderwerp blijkt speedig zo'n rijp te zijn, dat wij het nauwelijks aandurven. En als wij er dan aan beginnen, slecht het ons mee. Wij willen er alles van zeggen. Wij willen de gemeente met ons meevoeren, en... wij vergeten den tijd. De eenzijdigheid na de andere wordt geschreven; wij raken over de gewone maat... nu ja... wat hin-

derf dat voor een enkelen keer? Dat hindert zooveel, dat de hoorders moe worden, dat zij niet alles kunnen verwerken. De preek wordt als een overvloedige maaltijd, die bezwaart. Bij improvisaties, die goed voorbereid zijn, over een zeer rijk onderwerp, is het gevaar nog grooter; want de oude zandlooper op den kansel waarschuwt tegenwoordig niet meer. Neemt een deel van uw stof af, broeders! en bewaart dat voor een volgenden keer. Uw preek zij wat korter, de menschen zullen er u dankbaar voor zijn, en verlangend uitzien naar het door u aangekondigde „vervolg“.

Als vierde oorzaak noem ik, in tegenstelling met no. 3, gebrek aan stof. Men zou oppervlakkig kunnen zeggen: bij gebrek aan stof is men gauw uitgepraat; maar de ervaring leert anders. Het feit is dat de preekers vaak langer worden naarmate zij minder inhoud hebben. Hoe gaat dat? Wel, dan wordt een en dezelfde gedachte op allerlei manieren voorgesteld en uitgewerkt. Dan wordt de zaak van alle mogelijke kanten bekeken en dan komen de „verhaaltjes“ ter aanvulling, of, zoals ik eens iemand hoorde zeggen: dan wordt het „moppenboek“ geraadpleegd. Die dit zei, was natuurlijk een grappenmaker; maar hij sloeg den spijker op den kop. Die „moppenboeken“ bestaan, natuurlijk onder een veel mooieren naam. Op die manier komt er van weinig stof nog een heel lange preek, gelijk als wanneer een jongen van een klein mopje stopverf een lange pijp kan rollen.

Van wat hier gezegd wordt, is veel aan. Maar er wordt toch een belangrijk iets vergeten, n.l. dat de gemeente ook wel een tikje schuld draagt aan de lengte onzer preeken.

Daar trekt een jonge dominee de pastorie in. Het is hem door zijn leermeester in de predikantkunde voorgelopen: denk er om, de heele dienst mag niet langer dan anderhalf uren; na anderhalf uur moet de kerk leeg zijn.

De jonge man neemt zich voor, zich daaraan stipt te houden.

Maar dan komt de praktijk aan het woord.

Voor iemand, die pas den kansel beklimt, is het niet zoo moeilijk kort te zijn.

Hij heeft moeite genoeg in een week twee preeken klaar te krijgen.

Maar wat gebeurt er?

Den eersten Zondag na zijn intrede krijgt hij na de avondpreek bezoek.

Een vrome, hartelijke ziel, die weleens te veel

denkt met haar tong, zegt, dat ze toch zooveel genoten heeft dien dag. Voor haar part had hij nog twee uur langer gepreekt. En anderen bevestigen: ik schrok ervan, toen er „amen“ werd gezegd.

In dien trant wordt dominee gevleid, gewaardeerd en bewerkt.

Nu moet hij al een scherp doorzicht en een sterke mate van wijskracht hebben om hierna niet wat toe te geven.

Die twee uur langer of één, zelfs een half uur langer zijn een nachtmerrie voor hem. Dat beleeft zooveel bladzijden schrijven en dan nog zooveel tijd memoriseren. Dat kan hij onmogelijk bolwerken.

Maar als hij eens vijf of tien minuten er aan toevoegde.

Hij heeft trouwens ook eenige zelfbeschuldiging. Voegde niet eens een broeder met vriendelijk gezicht hem toe: „Dominee, ge scheidt niet uit, als het pas goed begint“? Hij begreep. Hij geeft de gemeente te weinig. Te weinig vooral voor hun hart. Maar in plaats, dat hij nu het overige deel besnoeit om meer plaats in te ruimen voor de gezonde mystiek, laat hij het gelijk het te voren was en doet er het andere nog bij. Zoo worden zijn preeken vanzelf langer. En de routine zorgt, dat de tijd van voorbereiding zelfs korter wordt.

Waarom vraagt de gemeente haar jongen dominee gewoonlijk om langer preeken? Eensdeels omdat hij te weinig in het zieleleven intreedt. Zij weet niet, dat dit het euvel van de meeste beginnelingen is. Zij heeft geen geduld om een poosje te wachten. Neen, het wordt op het korte preeken geschoven.

Dan — de gemeente op het platteland (gunstige uitzonderingen daargelaten) houdt er wel van, dat de kerk wat lang duurt. Dit is ook alleszins verklaarbaar. Vele menschen moeten soms een uur loopen. Dan hebben ze eenigen tijd noodig om uit te rusten. Dat beredeneren ze niet. Dat vraagt hun lichaam. En juist tegen den tijd, dat ze over hun volle luisterkracht beschikken, gaat de kerk uit. „Ik heb er niets aan gehad“, is dan hun klacht.

Daarenboven — op het platteland (en dat be- roept immers alleen een kandidaat) gaat alles zoo

impasse staan, zie, reeds verdringen ze zich in menigte.

Vervolgens richt spreker den blik zijner hoorders uit het enge kader der feitelijke toestanden naar den breeder horizon der billijke verwachtingen. En dan is het voor Dr Kuiper aan geen twijfel onderhevig, of de Overheid, die nu reeds de studenten der Vrije Universiteit nergens voor een gesloten deur liet komen, zou, na niet lange dagen, die deur nog wijder voor hen openzetten. Eerst, naar spreker zich voorstelde, door tot het academisch Overheids-examen ook zonder gymnasium diploma toe te laten; dan door invoering voor alle vakken van vrij examen, dat nu nog slechts voor artsen bestond; en eindelijk door ook de graden der Vrije Universiteit te erkennen, als van gelijke waardij met die harer eigen stichtingen.

Ik zie van dien kant dus metterdaad eer een helderder worden van de lucht tegemoet, dan een opkomen van donkere wolken, en indien ons Christenvolk maar voortgaat met zijn duizenden te offeren, en de God der Wijsheid ons maar mannen van talent schenkt, en Nederlands jongelingschap den strijd maar aandurft, acht ik den dag niet meer zoo verre te zijn, waarop en artsen, en pleitbezorgers, en rechters, en ambtenaren, ook van de Vrije Universiteit zullen uitgaan, om den dienst Gods aan ons volk op alle maatschappelijk terrein te bedienen.

Hoe gelukkig zou ik zijn, M.H. indien ik hier nu in éenen adem bij kon voegen: „En van de kerk van Christus, behoeft het nog gezegd, hebt ge een nog warmer, nog gulker tegemoetkoming op de paden der vrijheid te verwachten!“

Maar helaas, dit mag ik niet...

Niet dat er in de kerken geen prijsstelling op vrijheid meer zijn zou, noch ook, dat er geen kerken meer zouden zijn, die het voor de vrijheid durven opstaan, maar de plaatselijke kerken liggen nu eenmaal nog onder de beklemming van een haar opgelegd genootschap, en zoolang we op effen paden willen blijven, heeft men dus met de uitgevaardigde wet van dat genootschap, dat is met het Synodale reglement te rekenen.

En vraagt men mij, of ik dan hoop koester, dat ook de Synode haar deur voor onze studenten ook al ware het slechts op een kier zou openzetten, dan antwoord ik, na ernstig wikkelen en wegen van wat er in die vraag inziet, uit overtuiging van neen.

Eindelijk, aan de profetie des geloofs toegekomen, staat het voor Dr Kuiper vast, dat, indien onze studenten mannen zullen zijn „die hun ziel hebben overgegeven voor den naam des Heeren Jezus“, hun niet anders kan wachten dan achteruitzetting, vervolging en smaad.

Dit toch voorspel ik u, M.H., al ware het ook, dat de Overheid naar vrijer paden neigde, ja, stof het gunstigste, dat ze ons geheel op één lijn met haar eigen Overheidsuniversiteiten plaatste, dan nog zullen onze studenten steeds bij de wereldsche jongelieden achterstaan. Men zal beginnen met ze om eer en goeden naam te brengen, door ze na te

rustig toe. Men heeft er in den regel geen haast. Men houdt van lange koutavonden. Waarom dan niet van een lange preek?

Wanneer dan later zulk een predikant een grotere gemeente gaat dienen, is hij zóó gewend een langere preek te houden, dat hij niet beter weet of het hoort zoo. Een groote kerk nu eischt langzamer spreken. Zoodat de preek nu zeven kwartier à twee uur wordt.

En maakt hij zich — wat over 't gemeen wenschelijk is — zich wat lossen van zijn uitgeschreven preek, dan heeft men de lange preek in optima forma.

Zoo hebben kleine oorzaken groote gevolgen. We hopen, dat de leden van zoogenaamde „kandidaats“-gemeenten hierom eens zullen denken vóór ze op verlenging der preek aandringen.

Hiermee beweer ik niet, dat het in alle gevallen zoo verloopt. Er zijn predikanten, die het gevaar nog tijdig inzien en zichzelf corrigeeren.

Toch wordt er in onze kerken over het geheel nog te lang gepreekt.

Ik wil daarmee geen steen werpen op eenigen predikant.

Want toen ik predikant was, was ik in deze ook niet zonder zonde.

Vooral wanneer ik slechts eenige aantekeningen gemaakt had, was de tijd verstreken eer ik het wist.

Ik heb dat echter altijd als een gebrek beschouwd.

Vanzelf pleit ik nu weer niet voor een heele korte preek, zooals men er in het buitenland wel beluistert.

Ons kerkelijk publiek stelt ongetwijfeld breederen nitteleg op prijs.

Maakt men zich in het buitenland van de eigenlijke tekstverklaring gewoonlijk spoedig af om dan een gemoeidelijk woord te spreken, hier stelt men prijs op degelijke opening des Woords. Daarin hebben we ons te verblijden, al duurt de preek wat langer.

Het advies van Spurgeon, welk een eminent predikant hij ook was, dat een goede preek niet langer dan twintig minuten mag vragen, neem ik dan ook niet over.

Liever verwijs ik nogmaals naar het gevoelen onzer vaders.

Die liepen er toch heusch niet licht over heen.

roepen en uit te lachen als dwepers en duisterlingen; en hebben ze er zich eens doorgewerkt en treden ze in de maatschappij op, dan zal het merk onzer Universiteit genoeg zijn, om hen bij benoemingen achteruit te zetten, hun bij bevordering min genogen te zijn, hun de plaatsen van invloed te misgunnen. Reeds nu weet men, hoe kwalijk aangeschreven een fijne, een psalmzinger, een pilasterhijer is. Maar dan zal de haat en partijzucht eerst recht losbarsten en knakken zal men wat niet buigen wil. Want ziet, nu nog met den Naam van Jezus en met dien ouden Bijbel, ja zelfs met die maffe Canones van Dordt, op wetenschappelijk gebied aan te durven komen, zeg zelf, is het toch niet al te dwaas?

Kons nu zulk een jongeling voor Jezus, dan is dat niets, want hoort, dan fluistert van uit den Hooge die Middelaar, die ook jongeling is geweest, uwen, mijnen lieven zoon in het oor: „Verblijd u en verheug u, want uw loon is groot in de hemelen.“ Maar deed hij dat niet, en is zijn oog schrap en fel op vette post en hooge eere gericht, ik bid u, hoe zou hij het dan uithouden, zonder ten doode benaamd te worden onder zoo smadelijken druk.

En wat de toekomst der godgeleerde studenten aangaat:

Het is onwaar, dat we voor elk onzer theologanten loeren op een kerk, die wil uitreden. We loeren op niets; wat we doen is hun beginselen inprenten; wat we doen is hen op strijd en zelfverloochening voorbereiden; wat we doen is hen heen wijzen, niet op de verslappende domineesweelde of bedwelvende domineeswieroek, maar op de kroon der heerlijkheid, die hen wenkt van over het graf.

We wenschen mannen te kweken, die gestaald, die gehard zijn, en die, als de Partein van ouds, onverzettelijk en onwrikbaar pal staan. Mannen, die als de Old Covenanters, naar Maurice's woord, desnoods met den levenden Duivel man tegen man durven strijden. Mannen, die hun oog niet hebben op gemak en rust en de fluweelen kussens, maar die de wacht des Heeren durven betrekken, en psalmen des lofs zullen zingen, indien ze ooit waardig worden gezocht om zijns Naams wille druk en smaad te verduren. Mannen, i.e.w., wier hope niet op Synodale inschikkelijkheid noch ook op gunst van halve vrienden is gericht, maar edele jongelingen, vol van kracht en des Heiligen Geestes, wier hope, evenals uw eigen vertrouwen, alleen op Hem is die hen riep.

Deze rede, gegoten in zoo gespierde taal, en uitgesproken met al de bezieling, die Dr Kuiper destijds, zeker niet minder dan later, in zijn woord wist te leggen, maakte diepen indruk op het hart der Friezen, en gaf bij meer dan één nog weifelend jongeling den doorslag, om aan de Vrije Universiteit te gaan studeeren; o.a. bij den gymnasiast P. J. Wijnga, zie Handboek ten dienste van de Geref. Kerken voor 1914. In Memoriam, blz. 351 en 352.

Op verzoek van den Voorzitter, den heer W. M. Oppedijk, die het betreurde als zulk een woord niet bowaard bleef, verscheen dit referaat spoedig ook in druk.

En er w  
Volgt m  
nur de la  
Dit zal  
tweede die

Het doet  
en wanneer  
dat onlung  
over den  
uw hart z  
klachten o  
christendoo  
inderdaad  
een huis l  
is te zegge  
kast, zijnde  
lag en wa  
dien anders  
zijn schat l  
Niet onmog  
„(in) het h  
op de ver  
die geestel  
van den i  
just zijn t  
de eerste  
traantjes“  
meubelen a  
van zijn t  
eveneens v  
zijn oog a  
buffet van  
vindinkjes,  
meer. Ik ci  
len“ goed  
„schat“ tige  
Kom in  
Is dat alles  
ving eens  
veel te lie  
van de „k  
herinneren  
ketterij! W  
van deze  
Toch be  
Upton Sinc  
reformeerde  
wat aanme  
den ketter  
den allerzu  
taseert een  
figuur in  
raam, Chr  
van wit e  
de fantasie  
raam weg  
in het kerk  
rijken man  
van de Na  
op de plaa  
ling. „Daa  
dan voort.  
„Het sch  
effect was  
De Wigge  
die ronde,  
achter, wi  
flouren. Or  
zooals alt  
scheen de  
links van  
machtig; i  
— Wat i  
De vroe  
— Ik de  
— Maar  
aan zijn re  
te hebben.  
Toen ze  
— Wa  
ook zijn

Tot zoo  
Nu geef  
in te hren  
wilt.

Maar ik  
Ik zou  
Hij zegt  
van goud.

het wat f  
In some  
Nederlands  
kaan kort  
het zóó  
Amerikaan  
wil het w  
naar bene  
brengt ha  
grootte. De  
van zijn p  
alle valsche  
kelt, dat

## KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XCVI.

77. Welke zijn de vooruitzichten voor de studenten der Vrije Universiteit? Amsterdam, J. H. Kruyt. 1882.

De geest der martelaren spreekt ook uit deze Rede.

Ze werd uitgesproken ter inleiding van de meeting op den Leeuwarder Universiteitsdag, 5 Juli 1882.

Met het oog op de ouders en voogden, of liever nog met het oog op de christelijke jongelingschap zelf, wierp Dr Kuiper hier, in openbare meeting, en dus om invloed op de opinie uit te oefenen, de vraag in het midden, hoedanig voor jonge mannen, die aan de Vrije Universiteit gestudeerd hadden, de vooruitzichten in het leven stonden. Het antwoord op dit cardinale punt werd in drieën gegeven, al naar gelang bedoeld werd: 1o. de vooruitzichten, gelijk die binnen het enge kader van den feitelijken toestand nu reeds voor juiste opmeting vatbaar waren; of wel 2o. de vooruitzichten, gelijk die zich teekenden aan den horizon van gegronde verwachtingen; of eindelijk 3o. de vooruitzichten onzer studenten, gelijk die een gestalte aannemen voor de profetie des geloofs.

Slotom nu van het eerste onderzoek is, dat binnen het kader van onze feitelijke toestanden, de studenten der medische faculteit met die van de Overheidshoogeschoolen zoo goed als gelijk staan; dat ze voor de letterkundige, natuurkundige en rechtsgeleerde faculteiten voor een deel gelijk staan, maar voor een ander deel ongelijk; zoo echter, dat hun niet op één enkel punt de pas algeheellijk wordt afgesneden. Maar dat in onderscheiding van deze vier, de positie alldroefst staat voor die ééne faculteit, die met het Clericalisme der Synodalen in contact komt, overmits men bij deze zonderlinge Synode stuit op zoo verregaande tyrannie, bekrompenheid en achterlijkheid, dat niet alleen de admisse tot haar examens even despotiek als hermetisch wordt afgesloten; maar ook die examens zelve, nog steeds beroofd van alle licht der openbaarheid, een werk der duisternis bleven en der geheimzinnigheden spel.

En toch vreemd, metwaar M.H., terwijl in de medische faculteit gansch geen, de juridische zeer weinige, de litterarische iets meer, maar de theologische faculteit vooral de grootste bezwaren oplevert, doet zich het zonderling verschijnsel voor, dat het aantal studenten bij deze vijf faculteiten juist in vlak omgekeerde reden tot de gemiddeldheid van het ingaan staat. Want immers medici, die er het makkelijkst kunnen komen, hebben we er niet één, en theologen, die letterlijk voor een

el geen haast.  
Waarom dan  
tant een groo-  
6-gewend een  
et beter weet  
u eischt lang-  
zeven kwartier

gemeen wen-  
jn uitgescre-  
preek in op

ote gevolgen.  
naamde „kan-  
n denken vóór  
en.

alle gevallen  
ie het gevaar  
eeren.

er het geheel

op eenigen  
s ik in deze

anteekeningen  
er ik het wist.  
k beschouwd.

or een heele  
uitenland wel

ijfeld breede.

van de eigen-  
ig af om dan  
ier stelt men  
s. Daarin heb-  
de preek wat

een eminent  
de preek niet  
gen, neem ik

het gevoelen

ht over heen.

rs en duister.  
loorgewerk en  
zal het merk  
ij benoemin-  
vordering min  
an invloed te  
e kwalijk aan-  
r, een pilaar-  
rtijzucht eerst  
men wat niet  
et den Naam  
a zelfs met die  
nschappet-  
zeg zelf, is het

Jezus, dan is  
van uit den  
ng is geweest  
oor: „Verblid  
ot in de heme-  
ijn oog schrap  
re gericht, ik  
ouden, zonder  
r zoo smade-

de studenten

izer theologan-  
len. We loeren  
nselen inpre-  
nd en zelfver-  
is hon heen-  
ominé'sweelde  
r op de kroon  
over het graf.  
die gesteld,  
non van ouds,  
aan. Mannen,  
naar Mau-  
renden Duivel  
men, die hun  
t de fluwoelen  
leeren durven  
en zingen, in-  
m zijn Naams  
annen, i.e. w.,  
elijkheid noch  
gericht, maar  
des Heiligen  
n vrouwen,

de taal, en  
e Dr Kuyper  
n zijn woord  
op het hart  
og weifelend  
e Universiteit  
nasiast P. J.  
nste van de  
rijam, blz.

heer W. M.  
n woord niet  
spoedig ook

En er was honger naar het Woord in die dagen.  
Volgt men hun raad, dan staat met anderhalf  
uur de laatste man op straat.

Dit zal, naar ik geloof, ook het bezoeken der  
tweede diensten op den Zondag ten goede komen.  
HEPP.

## KRONIEK.

### Extremiteiten en archaïsmen.

Het doet er niet toe, waar het was en wie het was  
en wanneer het was. Maar het is toch heusich waar,  
dat onlangs een zeer geleerde dominee ergens proekte  
over den tekst: „Waar uw schat is, daar zal ook  
uw hart zijn.“ Bij die preek zijn behalve de gewone  
klachten over den vervallen staat van alle (andere)  
christendom ook te pas gebracht (of te onpas) de  
inderdaad aangrijpende vergelijking van een man, die  
een huis had met groote en kleine meubelen, (dat  
is te zeggen, met tafel en stoel en buffet en bed en  
kast, zijnde alle te samen dingen, waarin zijn schat  
lag en waaraan mitsdien ook zijn hart hing), met  
dien anderen man, die een geestelijk huis had, waarin  
zijn schat lag en waaraan mitsdien ook zijn hart hing.  
Niet onmogelijk, dat het woord van den Spreukendichter:  
„In het huis des rechtvaardigen is een groote schat“  
op de vergelijking gebracht heeft. In elk geval werd  
die geestelijke mensch voorgesteld als de tegenvoeter  
van den wereldschen. Overzag de laatste met wel-  
lust zijn tafel en stoel en buffet en bed en kast,  
de eerste keek, soms onder van „die lieve Petrus-  
traantjes“ dan maar liever naar de groote geestelijke  
meubelen als daar zijn: de tafel van zijn staat, de stoel  
van zijn geloof, het bed van zijn vertroosting; en  
eveneens weelde hij in van die lieve oogenblikken  
zijn oog aan de kleinere meubelen, als daar zijn het  
buffet van zijn gestaltetjes of de kast van zijn be-  
vindinkjes, en andere kleine meubeltjes van kjes en tjes  
meer. Ik citeer uit het hoofd, en zal niet alle „meubelen“  
goed gerangschikt hebben. Maar toch kwam de  
„schat“tge vergelijking hierop neer.

Kom in zoo'n kring nu eens aan met litteratuur.  
Is dat alles niet uit den duivel? Rep in zulk een omge-  
ving eens van de „gemeene gratie“. Alles licht, man,  
veel te licht. Spreek voor, desnoods in, zulke ooren  
van de „kleine vonkakens“. Als ze niet bijtijds zich  
herinneren, dat het in de belijdenis staat, dan zeggen ze:  
ketterij! Waar zou een préék te beluisteren zijn, dan  
van deze lippen en die, welke daarnaar gelijken?

Toch heb ik dezer dagen gelezen in het boek van  
Upton Sinclair: „Men noemt mij timmerman.“ Wij, Ge-  
reformeerden, kunnen op zoo'n boek heel gemakkelijk  
wat aanmerken. Niks moeilijk. Maar we kunnen toch  
den ketter uit Amerika soms méér bewonderen dan  
den allerzuiversten dominee van daareven. Sinclair fan-  
taseert een droom, waarin het gebeurt, dat een Christus-  
figuur in een kerk te New-York is uitgebeeld op een  
raam, Christus als timmerman in een prachtgewaad  
van wil en anethyst. Die Christusfiguur wordt voor  
de fantasie van den droomer beziend en loopt van het  
raam weg. In de wereld is hij nodig. Om het gat  
in het kerkraam aan te vullen wordt het portret van een  
rijken man, den ouden Albernou de Wiggs, president  
van de Nationale Bank en de Kamer van Koophandel,  
op de plaats aangebracht, waar eerst de Christusfiguur  
hing. „Daar hing het portret“; zoo gaat de schrijver  
dan voort. En hij vervolgt:

„Het scheen precies in het venster te passen en het  
effect was eenvoudig overweldigend. Ge zoudt den ouden  
De Wiggs moeten kennen, om het te apprecieeren:  
die ronde, pafferige wangen, met het middaglicht er  
achter, waarin ze leken op twee reusachtige belle-  
fleurs. Onze voornamste bankier was doftig in het zwart,  
zooals altijd 's Zondagsmorgens, maar op één plekje  
scheen de zon achter hem te dringen door zijn jas,  
links van zijn borst. De nieuwsgierigheid werd me te  
machtig; ik kon de vraag niet terughouden:

— Wat is dat voor goeden licht?

De vreemdeling zeide:

— Ik denk, dat het zijn hart is.

— Maar dat kan niet! sprak ik tegen; — het zit  
aan zijn rechterkant en 't schijnt een langwerpigen vorm  
te hebben, alsof 't zijn portefeuille was.

Toen zeide de ander:

— Waar iemands schat is, aldaar zal  
ook zijn hart zijn.“

\* \* \*

Tot zoover Upton Sinclair.

Nu geef ik u het recht, om het zooveel bezwaren  
in te brengen tegen deze voorstellingswijze als gij maar  
wilt.

Maar ik vraag toch: wie preekt nu beter?

Ik zou zeggen: de Amerikaan-ketter.

Hij zegt ook met 'n leelijk bijsmaakje, dat de kerken  
van goud zijn en wat daar verder volgt. Maar hij zegt  
het wat fijner.

In sommige dingen is de Amerikaan beter dan de  
Nederlander. Want de Nederlander preekt lang; de Ameri-  
kaan kort. De Nederlander fantaseert, maar doet, alsof  
het zoo „verklaring“ is van een woord van God; de  
Amerikaan fantaseert, maar doet ook niet anders en  
wil het weten ook. De Nederlander haalt het groote  
naar beneden in de sfeer van het kleine; de Amerikaan  
brengt het kleine naar boven in de sfeer van het  
groote. De Nederlander preekt naar den valschen smaak  
van zijn publiek en voedt niet op; de Amerikaan hoont  
alle valsche smakkers en alle valsche smakkers en prik-  
kelt, dat is voedsel op.

Deze dingen zijn niet zonder betekenis. Ze laten  
even zien, dat het gemaarlijk werk is, de klacht te  
smoren, dat het Evangelie zoo vaak bedekt wordt in den  
naam der opperste zuiverheid en dat preekers, die niet  
meer durven of willen vechten met de menschen, ten-  
slotte zich in het corset wringen van naargeestigheid  
en neergeestigheid. Want de preek van zooveen was  
de eerste de beste niet. Hij kan anders. Er zijn be-  
schaafde menschen, die hij wel zou kunnen bereiken,  
maar die er na één keer genoeg van hebben. Ze  
zullen naar Sinclair luisteren en de rest van hem  
op den koop toe nemen. En als dan daarna de prediker  
klaagt over den verschrikkelijken afval van Nederland,  
dan zal hij niet weten, hoeveel de kerk zelf er aan  
meegewerkt heeft. Ketterij, zegt iemand, ketterij van  
dien Amerikaan. Met u eens. Maar niet zoo'n groote  
ketterij als een verkleinwoordje achter begrippen, die  
de bijbel allen groot noemt. Gastaltetjes, traantjes, ...  
wel, hier liggen de ketterijen voor het oprapen.

Zulke dingen zijn ook onder de teekenen der  
tijden. Geen haar minder zijn ze dat, dan eertijds  
de schriftgeleerden en de valsche profeten.

\* \* \*

Intusschen worde bedacht, dat niet alleen de kerk  
in Nederland zich te buiten gaat aan den wel lust  
van extremiteiten en archaïsmen.

Het tooneel is soms niet beter.

Dezer dagen deed opgeld het stuk van Teirlinck:  
Ik dien. Het is een spel in drie bedrijven, tot verheerlij-  
king van zuster Beatrijs. Eerst heeft Boutens het  
verhaal van Beatrijs gegeven op zijn manier; nu komt  
Teirlinck met haar voor den dag op zijn wijze. En  
gelijk bij den dominee van straks het buffet in het  
Oostersch beeld van het huis wat vreemd deed,  
zoo doet nu bij Teirlinck de gasversteking en de  
tuberculose van fabriekskinderen wat eigenaardig aan,  
wanneer U bedenkt, dat zuster Beatrijs een figuur is  
uit de Middeleeuwen. Ze was non, en

Int clooster daer si droech abijt,  
Costersse was si daer.

Si plag te ludene in die kerke;  
Si ghereide tlicht ende ornament  
Ende dede op staen alt convent.

Maar:

Dese joffrouwe en was niet sonder  
Der minnen, die groot wonder  
Pleecht te werken achter lande.  
Bi wilen comter af scande,  
Quale, toren, wedermeet;  
Bi wilen bliscap ende goet.

Doch, bij zuster Beatrijs was meer het kwade van  
de min: ze gaat met haar beminden jongeling tot het  
wereldsche leven in; geeft haar kloosterwerk er voor  
prijs, wordt daarna door hem bedrogen, en vindt ten-  
slotte door de goedheid van moeder Maria haar plaats  
in het klooster weer! Want Maria heeft haar dienst  
waargenomen gedurende haar afwezigheid en niemand  
heeft van haar ontrouw geweten.

Men mag hopen, dat het sprookje van Beatrijs eenigen  
indruk maakt op wie het aldus aanschouwelijk tot zich  
zien komen. Want dan zal er eenigermate kans op  
zijn, dat, om een „boetvaardige zondares“ af  
te beelden, wat minder gebruik gemaakt wordt van  
den mooien naam van Maria Magdalena, die te hoog  
staat om de rol van groote zondares steeds te moeten  
spelen, de vrouw, die misschien het meest verongel-  
ijkt is, omdat haar een zondig-zinnelijk leven toege-  
dacht is en nog wordt, dat ze nooit geleid heeft.  
En als nu Beatrijs het spreekwoordelijk type  
van een berouwvolle zondares worden mocht, in plaats  
van Maria Magdalena, dan zou toch de sprekende ge-  
dachte aan een zondares, die met berouw weerkeert, be-  
waard blijven. Sinclair vindt, dat die herinnering erg  
noodig is. En hij kan het weten.

\* \* \*

En voor het overige maakt de wereld ruzie over de  
vraag, wie het graf van Toet Ank Amen in mag, om den  
dooden koning te zien, als het heerlijk oogenblik is aan-  
gebroken, dat de kist open gaat. Men zegt, dat de  
dames er zoo graag bij wilden zijn, en dat haast een  
Egyptische oorlog uitgebroken is terwille van de dames,  
die men wel achter meer dingen zoeken moet, zooals  
de Fransen zeggen, die het konden weten.

Weer een grijpen naar het oude.

En daar komt dan nog bij, dat men weer het hart  
van Voltaire ontdekt heeft. Alsmede, dat een Neder-  
landsch geleerde een duikboot na wil maken, die in  
1620 reeds vervaardigd werd in Engeland. Toen heeft  
ze onder water de reis volbracht van Westminster tot  
Groenwich met koning Jacobus I aan boord. Wie mee-  
helpen wil om f600 bij elkaar te brengen, kan het won-  
der zien namaken en in zijn nagemaakten staat zal het  
voor zijn oogen werken.

Gaat dat zien, gaat dat zien! Wij leven toch in den  
tijd van de bezuiniging.

\* \* \*

Ten slotte, om de lijst, niet zoozeer der archaïsmen  
als wel die der extremiteiten vol te maken: kent U al  
het boekje „Recht op Recht“? Het is geschreven door  
een dame, die zich, niet geheel zonder ironie: „Rijpe  
voor den Dolder“ noemt. Haar betoog komt neer op een  
gruwelykbeden opstapelende aanklacht tegen de krank-  
zinnigenvrepleging, gelijk die in de staatsgestichten zou  
te beleven zijn. Zelf noemt zij zich „2 maal één van  
de 25“.

„— Een van de 25“

— Ja.

— Het overkomt per dag (vertelde een onzer geronom-  
meerde advocaten mij, aldus de schrijfster), — het over-  
komt per dag aan 25 menschen, in Nederland, dat zij in  
een krankzinnigengesticht worden opgesloten, omdat er  
strafrechtelijk geen termen zijn, om hen vast te houden.  
Dokters zouden meewerken tot krankzinnigverklaring  
tegen beter weten in, terwille van erkwestes. „Terwijl  
een huisdokter, die patiënt 6 jaar behandelt, pertinent  
krankzinnigheid ontkent, constateert een politiedokter op  
eerste ontmoeten en bureaupraatjes krankzinnigheid-ter-  
opsluiting en heeft den treurigen mood, andere stakkerds,  
die rust en stille zoozeer behoeven, op te willen schepen  
met een lotgenoot, die dag en nacht staat te kormen  
van de pijn en zijn lijden verzet met psalmen zingen.“  
(Weekblad voor het Recht, 10484, 10504, 10509.)

Nu, dat laatste heeft Reitsma van Hendrik de Cock  
geconstateerd: de Cock, die, (zoo ongeveer staat het in  
Reitsma's boek), in de gevangenis „zijn hart ophaalde  
aan psalmen zingen“. Reitsma vond dit een extremitet;  
hij vergat, dat het ook een archaïsme was, zijnde iets  
dergelijks ook al voorgekomen bij zekeren Paulus van  
Tarsen.

Misschien zal er nog wel iemand zijn, die menschen  
als De Cock rangschikken, om die psalmen, onder de  
„rijpen voor den Dolder“.

Maar in elk geval kan een buitenstaander niet anders  
doen, dan bij brochures als deze de schouders ophalen  
en zeggen: ik weet niet. En voort kan hij dankbaar  
zijn voor onze eigen christelijke gestichten.

In elk geval zal de brochure de aandacht trekken  
kunnen. Ze is het, en om de wijze van behandeling van  
het onderwerp, en om het onderwerp zelf, ten volle  
waard. Al zou in de aanklachten ook maar een zweem  
van waarheid liggen, dan is toch dit eens al veel  
te veel.

Zoo spreekt „Rijpe voor den Dolder“: „Welke de  
gestichten ook zijn mogen: Duin en Bosch, Meerenberg,  
Endegeest, Rijngeest, den Dolder, Groot-Gaffelt, of hoe  
ze verder ook heeten mogen, ze zijn allen Oud-  
Dwangenhof, Oud-Martelenhof, Oud-Lijkenhof, Oud-  
Grattenhof. Ze zijn allen heél, heél OUD; ze staan nog  
in de middeleeuwen van de krankzinnigenvrepleging“.

Zoodat dus alles weer terecht komt bij: extremiteiten  
en archaïsmen. Die zijn voor alles rijp: in den Dolder  
en buiten den Dolder.

K. SCHILDER.

Verbetering. In de kroniek van verleden week  
stond: mützlich Werk, lees nützlich Werk.

## UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

### Sociale Vrede.

#### VIII.

In de eerste twee artikelen is betoogd,  
dat en uit het begrip maatschappij, en  
uit het begrip vrede voortvloeit, dat de  
sociale vrede bestaat in de harmonische ont-  
wikkeling van alle geledingen. In het derde  
artikel is gehandeld over het onderscheid tus-  
schen de sociale ongelijkheid en de sociale  
quaestie. Het vierde artikel gaf het standpunt  
weer van Rousseau; het vijfde van Marx;  
het zesde de christelijke, de calvinisti-  
sche beschouwing van de ongelijkheid, terwijl  
het zevende de oorzaak van den onvrede en  
de disharmonie besprak.

Zijn er ook bijzondere oorzaken voor den so-  
cialen onvrede dezer dagen?

Op die vraag gaf ik in het vorig artikel dit ant-  
woord, dat een viervoudige reden kan worden aan-  
gewezen, die de verwarring van heden verklaart,  
of althans meer begrijpelijk maakt. Als eerste oor-  
zaak noemde ik het feit, dat de vragen van  
het stoffelijk goed te weinig bezien zijn  
uit principieel standpunt, en dit niet ge-  
ringe verwijt eischt nadere verklaring. Wat bedoel  
ik hiermee? Licht hierin een beschuldiging aan het  
adres van onze sociale organisaties? Is deze aan-  
klacht gericht tegen hen, die in den politieken  
en maatschappelijken strijd vooraanstaan? Wil ik  
critiek oefenen op onze arbeiders, en meezingen  
in het koor, dat over hen het vonnis van „ver-  
materialiseering“ valt? Allermint, want ik heb  
niemand op het oog, en boven deze woorden  
plaatste ik geen adres, dan het algemeene, waarin  
allen, die van christelijke belijdenis zijn, hun naam  
hebben te lezen.

Dit moest ik even op den voorgrond plaatsen.

Omdat in de adresseering van deze aanklacht  
zooveel onbillijkheid en onrecht, zooveel overdrij-  
ving en onjuistheid wordt gepleegd. Er zijn er,  
die de organisaties aanwijzen als de schulddigen,  
die het stoffelijke boven het geestelijke stellen,  
en vergeten, dat, wanneer er overtreden is, door  
de enkelingen, die zich lieten leiden door winst-  
bejag en begeerte naar steeds ruimer stoffelijk  
bestaan, veel krasser gezondigd is. Anderen ver-  
wijten onze voormannen, dat zij te karig prin-  
cipieele voorlichting gaven, en te weinig begin-  
selwerk leverden, en zien over het hoofd, dat,  
indien degenen, die volgen, hun oogen openen,  
er licht genoeg is, om den weg te onderkennen.  
Ook heeft menigeen den staf gebroken over onze  
werklieden, als zouden zij geheel en al opgaan  
in de stoffelijke dingen van arbeid en loon, maar  
er niet aan gedacht, dat de vorstoffelijking even-  
zeer op de werkgevers en middenstanders haar